

PREFAȚĂ

Lucrarea abordează o temă deosebit de interesantă și, mai ales, de foarte mare actualitate în condițiile în care, în zilele noastre, problematica drepturilor omului capătă o importanță din ce în ce mai mare.

Structurată în unsprezece mari capitole, însoțite de mai multe anexe, lucrarea aduce un suflu nou în domeniul studiului Drepturilor Omului, relevând specificul activității autoarei, care activează în organizații neguvernamentale pentru protecția și promovarea drepturilor omului.

*La începutul lucrării, doamna profesor a considerat necesar să clarifice unele noțiuni care sunt adesea confundate de publicul larg, dar și de către unii dintre moderatorii TV. Definițiile sunt cât se poate de bine reliefate, prezentate cu ceea ce le caracterizează și le diferențiază între ele. Astfel, intră în această categorie noțiunile: **drepturile omului, libertățile publice, drepturile cetățenești, dreptul obiectiv, dreptul subiectiv, dreptul natural, dreptul pozitiv.***

*În continuare, autoarea aduce în atenția cititorului drepturile civile și politice. Sunt discutate dintre drepturile civile: **dreptul la viață și inviolabilitate, dreptul la egală ocrotire a legii, dreptul de a se căsători și a întemeia o familie, dreptul la viață privată, dreptul la cetățenie.** Este extrem de important că doamna Tomescu nu doar le enumeră, ci le explică, fiind astfel ușor de înțeles pentru oricine.*

*În legătură cu drepturile politice, autoarea face precizarea că ele reprezintă de fapt libertățile publice și că depind într-o mare măsură de stat. Se face, de asemenea, precizarea că drepturile politice nu se confundă cu drepturile cetățenești, cum adesea se întâmplă, ci ele conțin și alte drepturi foarte importante precum: **dreptul la egalitate și nediscriminare, libertatea de exprimare, libertatea de gândire, conștiință și religie, libertatea de întrunire și asociere, libertatea de circulație și alegere a reședinței, dreptul la azil, dreptul de a nu fi extrădat sau expulzat.***

*Capitolul al IV-lea aduce în fața cititorului problematica drepturilor economice, sociale și culturale. Sunt analizate pe larg și cu exemple: **dreptul la***

muncă, dreptul la securitate socială, dreptul la un nivel de trai suficient, dreptul de a forma sindicate și de a se afilia la un sindicat, dreptul la sănătate, dreptul la educație, dreptul la cultură.

Un alt subiect deosebit de interesant este cel al **Drepturilor de solidaritate**, pe care autoarea îl tratează în capitolul al V-lea. Este explicat și faptul că aceste drepturi reprezintă ceea ce se numește „generația a treia” a drepturilor omului și că ele există în strânsă legătură cu societatea, nefiind posibilă realizarea lor decât în cadrul societății. Sunt puse în discuție într-o manieră originală **dreptul la pace, dreptul la un mediu sănătos și dreptul la dezvoltare**. Se arată că aceste trei drepturi nu sunt doar drepturi ce aparțin indivizilor, ci, în egală măsură, aparțin popoarelor.

Următorul capitol, al VI-lea, aduce în discuție problematica **Drepturilor cetățenești**, precizându-se că aceste drepturi aparțin strict persoanelor care au cetățenie, în statele lor de origine. Autoarea analizează astfel, **dreptul de a participa la conducerea treburilor publice (care cuprinde drepturile electorale), dreptul de petiție, dreptul la protecție diplomatică, dreptul la o administrație corectă, dreptul de acces la documente și dreptul de a se adresa Avocatului Poporului**.

În continuare, este analizat cu deosebită atenție **Dreptul la protecție al consumatorului**. Fără un efort deosebit, cititorul află despre drepturile sale în calitate de consumator, despre cum își poate apăra aceste drepturi, dar, mai ales, care sunt instituțiile pe sprijinul cărora ar trebui să se bazeze.

Capitolul al VIII-lea aduce în fața cititorului un domeniu, pe cât de important și de interesant, pe atât de sensibil. Este vorba despre **Drepturile copilului**, subiect ce a constituit pentru doamna profesor o preocupare încă de la începuturile carierei sale. După o prezentare deosebită a acestor drepturi și a specificului lor, autoarea prezintă cazuri dureroase de încălcare a drepturilor copilului. De asemenea, se prezintă și faptul că, în timp ce unele state se preocupă de protejarea copiilor, altele, dimpotrivă, îi supun unor regimuri deosebit de traumatizante.

În continuare, doamna Tomescu pune în discuție problematica **Îndatoririlor fundamentale**, aspect foarte interesant, dar adesea ocolit. Cei mai mulți vorbesc numai de drepturi, dar uită de îndatoriri. Iată de ce, capitolul acesta debutează cu o explicație necesară, anume aceea că există un raport

corelativ între drepturi și obligații. Orice drept al nostru presupune și o obligație corelativă, altfel, nu am putea să ne realizăm acest drept.

Capitolul al X-lea prezintă succint **Instrumentele de protecție și promovare a drepturilor omului la nivel mondial**. Sunt analizate atât instrumente în sistemul Națiunilor Unite, cât și instrumente juridice europene.

Lucrarea se încheie cu un scurt capitol final în care autoarea precizează din nou importanța cunoașterii drepturilor omului și a libertăților publice de către toți indivizii. Se accentuează faptul că un individ informat este un individ care poate participa activ la dezvoltarea societății și, implicit, la dezvoltarea calității vieții. Drepturile și libertățile nu sunt rupte de realitate, ele reprezintă o parte a acesteia și nu se va putea niciodată face abstracție de ele. Pe de altă parte, doamna profesor arată că omul trebuie să știe că în societate are și obligații, pe care, dacă dorește ca drepturile să îi fie respectate, trebuie să le respecte la rândul său.

Foarte bine documentată, lucrarea evidențiază interesul deosebit al autoarei pentru problematica atât de importantă, dar atât de sensibilă a drepturilor omului. Este de apreciat analiza riguroasă pe care doamna profesor Mădălina Tomescu a efectuat-o, precum și stilul adoptat în elaborarea lucrării, ceea ce face ca aceasta să reprezinte nu numai un material pentru uzul studenților, ci o carte accesibilă și, în același timp, de mare valoare științifică.

Prof. univ. dr.

DUMITRU MAZILU

Membru al Academiei Central-Europene de Știința și Artă

Membru al Academiei Diplomatice Internaționale

CUVÂNT ÎNAINTE...

La peste 76 de ani de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului nu putem să nu observăm faptul că, deși proclamate mai tot timpul, aplicarea reală drepturilor omului se lasă încă așteptată. Cu atât mai mult cu cât, într-un anumit context, discuția despre drepturi a fost considerată „un lux teoretic”². Și aceasta în ciuda eforturilor vizibile făcute de unele autorități publice!

Am observat în societatea românească un alt fenomen, mult mai interesant: acela că foarte mulți folosesc noțiunea „drepturilor omului” pentru a amenința autoritățile cu aceasta. Trebuie însă spus că este important ca fiecare dintre noi să-și cunoască drepturile, **dar să nu uite de obligațiile pe care le are de îndeplinit**. Pentru că, cel mai adesea, ne confruntăm cu dorința ca drepturile să ne fie respectate, fără să ne mai amintim că și noi, la rândul nostru trebuie să respectăm drepturile altora. Acestea sunt, de fapt, **obligațiile corelative** de care vorbește și profesorul Dumitru Mazilu în lucrarea sa „Drepturile Omului. Concept, exigențe și realități contemporane”.

Pe de altă parte, nu putem să nu observăm că există încălcări masive ale drepturilor omului. De la vecinul care nu ne respectă dreptul la liniște și odihnă, până la încălcarea dreptului la educație, de la încălcarea drepturilor profesorilor până la încălcarea drepturilor pacienților, medicilor ori polițiștilor, toate sunt încălcări ale drepturilor noastre. Unii spun poate că acestea nu contează. Răspunsul este că fiecare gest contează și că de la aceste gesturi mărunte nu mai este decât un singur pas până la încălcări grave ale drepturilor omului.

Încă trăim astăzi una dintre cele mai grave crize mondiale. Am curajul să afirm că una dintre cauzele acestei crize ar putea fi chiar încălcarea drepturilor omului. De ce? Pentru că în goana după agonisirea unor sume cât

² A se vedea https://www.dcnews.ro/raluca-pruna-discutia-despre-drepturi-e-un-lux-teoretic_499905.html

mai mari de bani, s-a uitat că **ceea ce contează nu sunt banii, ci sunt oamenii**. Pentru nimeni n-a mai contat că peste 800 de milioane de oameni nu au deloc știință de carte, că, dintre aceștia, peste 70 de milioane sunt copii care nu numai că sunt sortiți analfabetismului, dar mulți dintre ei sunt vânduți chiar de către părinții lor din cauza sărăciei. Ce mai contează că sclavia n-a dispărut încă definitiv, ba chiar capătă forme din ce în ce mai elevate și că mulți pământeni nu au ce mânca de pe o zi pe alta. Iată cum un drept fundamental: dreptul la un nivel de trai decent este încălcat cu brutalitate.

Această carte aș dori să fie un ghid în ceea ce privește cunoașterea drepturilor omului, dar și a principalelor mijloace de apărare a lor.

Este mai ușor să previi decât să vindeci, nu-i așa?

1. DELIMITĂRI CONCEPTUALE

1.1. Drepturile fundamentale ale omului

Abordarea drepturilor și libertăților fundamentale trebuie efectuată ca o componentă firească a „tezaurului” drepturilor omului. Aceasta pentru că toate drepturile și libertățile sunt „fundamentale”, ele privesc realizarea personalității umane, fiind determinante pentru afirmarea și dezvoltarea ființei umane³.

În acest context, *DREPTURILE OMULUI – evocă drepturile (naturale) ale ființei umane, înzestrata cu rațiune și conștiință, drepturi inalienabile și imprescriptibile*. Ele reprezintă acele drepturi ale indivizilor, esențiale pentru viața, libertatea și demnitatea acestora, indispensabile pentru libera dezvoltare a personalității umane, drepturi stabilite prin Constituție și garantate prin aceasta și legi.

Drepturile omului privesc **toate** ființele umane oriunde s-ar afla, indiferent de sex, rasă și orice alte trăsături care ar deosebi pe cei care compun marea familie umană. Finalitatea tuturor reglementărilor internaționale din domeniul drepturilor omului este tocmai transpunerea în viață a acestor drepturi față de orice persoane, în toate țările lumii. Caracterul universal al drepturilor omului și libertăților fundamentale și al documentelor adoptate se exprimă în stabilirea unui standard minim, care se cere tuturor statelor spre a-l accepta și transpune în lege de la care derogări nu se admit decât prin legi și pentru rațiuni de ordine publică, bine precizate. Profesorul Titus Corlățean apreciază: *„Caracterul universal al drepturilor omului este astăzi un lucru în general acceptat, chiar dacă mai există încă unele voci contestatate. Acest caracter decurge din însăși natura acestor drepturi.”*⁴

Adrian Năstase consideră drepturile omului ca fiind acele prerogative conferite de dreptul intern și recunoscute de dreptul internațional fiecărui

³ Mazilu, Dumitru, *Drepturile omului. Concept. Exigențe și realități contemporane*, Editura Lumina Lex, București, 2008, p. 84-85.

⁴ Corlățean, Titus, *Protecția europeană și internațională a drepturilor omului*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 14.

individ, în raporturile sale cu colectivitatea și cu statul, ce dau expresie unor valori sociale fundamentale și care au drept scop satisfacerea unor nevoi umane esențiale și a unor aspirații legitime, în contextul economico-social, politic, cultural și istoric, ale unei anumite societăți⁵.

Drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului constituie nu doar o realitate ci și o finalitate a întregii activități umane, bineînțeles a aceleia democratice și progresiste. De aici și atenția cuvenită care este acordată aproape peste tot în lumea actuală, problemelor teoretice și practice referitoare la drepturile omului, la protecția și respectul libertăților fundamentale ale persoanei umane.

Problematika drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului este reglementată de dreptul constituțional în plan intern și este în același timp obiect al reglementărilor de drept internațional public⁶.

Conceptele de „drepturi ale omului”, „libertăți publice” și „drepturi ale cetățeanului” solicită o analiză atentă în interferența, dar și în individualizarea lor, deoarece, ele se condiționează dar nu se suprapun în mod perfect. Conceptul drepturilor omului, astfel cum a fost elaborat pe plan internațional, servește ca un important suport pentru fundamentarea ideii existenței drepturilor și libertăților cetățenești. Conceptul drepturilor omului are o semnificație mult mai largă decât acela al drepturilor cetățenești, deoarece drepturile omului sunt drepturi universal valabile, aplicabile tuturor ființelor umane, în timp ce drepturile cetățenești sunt, potrivit însuși denumirii lor, specifice unui anumit grup de oameni și anume cetățenii unui anumit stat⁷.

Trebuie însă specificat faptul că deși noțiunea de „drepturi ale omului” reprezintă o expresie care echivalează cu cea de „drepturi fundamentale ale omului” recunoscute pe plan internațional și „indicând un ansamblu de prerogative bazate pe demnitatea persoanei umane și a căror respectare se înțelege a fi promovată în folosul tuturor oamenilor”, ele nu se identifică una cu cealaltă. Din întreg ansamblul de drepturi de care beneficiază individul,

⁵ Năstase, Adrian, *Drepturile omului, religie a sfârșitului de secol*, R.A. Monitorul Oficial, București, 1992, p. 18.

⁶ Tomescu, Mădălina, *Protecția juridică a drepturilor omului*, Editura Pro Universitaria, București, 2009, p. 13.

⁷ Purdă, Nicolae, *Protecția drepturilor omului*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 26, 27.

doar o parte se încadrează în categoria de drepturi fundamentale ale omului, datorită importanței lor pentru viața și dezvoltarea ființei umane⁸.

1.2. Libertățile publice

Ca și drepturile fundamentale, *LIBERTĂȚILE PUBLICE* – sunt drepturi subiective, consacrate în legile fundamentale ale statelor alături de drepturile fundamentale ale omului. Spre deosebire de acestea, ele sunt însă considerate prerogative recunoscute și garantate juridic, situându-se, în consecință, în planul dreptului pozitiv. Se consideră că „*libertățile publice asigură securitatea individului, constituind adevărate creanțe ale acestuia față de stat.*”⁹

Pe această linie, Georges Burdeau califica drepturile omului ca „prerogative abstracte” recunoscute naturii umane, iar „libertățile publice” ca „prerogative efective” susceptibile de realizare.¹⁰

Ca și drepturile fundamentale, libertățile publice presupun existența unei societăți, în absența acestora ele nu și-ar găsi rostul. Prin urmare, atât noțiunea de libertăți publice, ca și cea de drepturi fundamentale sunt strâns legate de noțiunea de stat. „*Ele nu au sens decât în cadrul unei societăți organizate, dotată cu o putere organizată și care acționează în relația dintre individ și stat, cu libertăți de care individul trebuie să se bucure, cu dreptul său la justiție în condițiile stabilite de lege, cu dreptul său de a participa la treburile publice și cu drepturile și îndatoririle sale asupra statului ca un drept la un nivel de viață suficient și la satisfacerea nevoilor sale fundamentale.*”¹¹

În practica statelor, relevată în Constituțiile lor, se utilizează frecvent noțiunile de „drept” sau „libertate”. Însăși Constituția României adoptată în

⁸ Diaconu, Nicoleta, Purdă, Nicolae, *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ed. a III-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2016, p. 24.

⁹ Diaconu, Nicoleta, Purdă, Nicolae, *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ed. a III-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2016, p. 20.

¹⁰ Burdeau, Georges, *Les libertés publiques*, L.G.D.J., Paris, 1966, p. 12, citat de Diaconu, Nicoleta, Purdă, Nicolae, *op. cit.*, p. 20.

¹¹ Eide, Ashjrn, *Opere*, pp. 17, citat de CLOȘCĂ, IONEL, SUCEAVĂ, ION, *Tratat de drepturile omului*, Editura Europa Nova, București, 2006.

1991, dar modificată și completată în 2003¹², folosește aceste noțiuni. Astfel, termenul „drept” este utilizat pentru a desemna dreptul la viață și integritate fizică și psihică (art. 22), dreptul la apărare (art. 24), dreptul la informație (art. 31), dreptul la învățătură (art. 32), dreptul de a fi ales (art. 37), dreptul la moștenire (art. 46), dreptul la pensie (art. 47 alin. 2), dreptul de petiționare (art. 51) etc. Pe de altă parte, noțiunea de „libertate” este folosită pentru a desemna libertatea conștiinței (art. 29), libertatea de exprimare (art. 30), libertatea întrunirilor (art. 39).¹³

Doctrina apreciază astfel că atât noțiunea de „drept al omului”, cât și cea de „libertate” desemnează drepturi fundamentale, între ele neexistând diferențe majore, chiar dacă le regăsim nuanțate în reglementările în vigoare.¹⁴

1.3. Drepturile cetățenești

O primă problemă teoretică o constituie definirea drepturilor fundamentale cetățenești¹⁵.

Pentru definirea lor trebuie să luăm în considerație că:

a) **Sunt drepturi subiective** – Drepturile fundamentale ale cetățenilor nu constituie o categorie de drepturi deosebite prin natura lor de celelalte drepturi subiective. La fel ca orice drepturi subiective ele constituie o anumită facultate (posibilitate) recunoscută de dreptul obiectiv unei persoane de a adopta o anumită conduită juridică sau de a cere celui alt sau celorlalte subiecte o atitudine corespunzătoare și de a beneficia de protecția și sprijinul statului în realizarea pretențiilor legitime.

b) **Sunt drepturi esențiale pentru cetățeni** – Constatând că drepturile fundamentale sunt drepturi subiective, nu înseamnă că se neagă utilitatea categoriei drepturilor fundamentale cetățenești; aceasta deoarece, deși nu au un specific propriu nici din punct de vedere al naturii juridice și nici al

¹² A se vedea Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, aprobată prin Referendumul național din 18-19 octombrie 2003 și publicată în Monitorul Oficial nr. 758/29 octombrie 2003.

¹³ Diaconu, Nicoleta, Purdă, Nicolae, *op. cit.*-p. 20.

¹⁴ *Ibidem*, p. 21.

¹⁵ Muraru, Ioan, *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Actami, București, 1998, p. 165.

obiectului lor, drepturile fundamentale ale cetățenilor își justifică pe deplin existența ca o categorie distinctă de celelalte drepturi subiective datorită importanței economice, sociale și politice pe care o au.

c) Datorită importanței lor sunt înscrise în acte deosebite, cum ar fi declarații de drepturi, legi fundamentale (constituții) – Deoarece au această poziție importantă în cadrul drepturilor subiective, drepturile fundamentale sunt cuprinse în textul Constituției, care le investește cu garanții juridice speciale. Deoarece normele constituționale se găsesc în fruntea ierarhiei celorlalte norme juridice, acestea trebuind să fie conforme cu normele constituționale, urmarea este că drepturile fundamentale, deoarece sunt prevăzute și garantate de Constituție, se ridică prin forța lor juridică deasupra tuturor celorlalte drepturi subiective. Totodată astăzi, sub forma de drepturi ale omului, drepturile fundamentale ale cetățenilor, spre deosebire de alte drepturi, își găsesc ocrotire și într-o serie de documente internaționale, cum ar fi Declarația universală a Drepturilor Omului și cele două Pacte Internaționale ale Drepturilor Omului din 1966 adoptate de Adunarea Generală a O.N.U.

Ținând cont de cele precizate mai sus, prin noțiunea de drepturi fundamentale cetățenești se desemnează acele drepturi ale cetățenilor care, fiind esențiale pentru existența fizică, pentru dezvoltarea materială și intelectuală a acestora, precum și pentru asigurarea participării lor active la conducerea statului, sunt garantate de însăși Constituția¹⁶.

Această categorie de drepturi prezintă, după cum s-a văzut, o serie de caracteristici proprii, în sensul în care cetățeanul este legat de statul din care face parte prin drepturile pe care acesta i le recunoaște și i le garantează, dar și prin îndatoririle fundamentale consfințite în Constituție¹⁷.

DREPTURILE CETĂȚENEȘTI- *evocă așadar, drepturile ființei umane, care are calitatea de cetățean, care se integrează într-un anumit sistem social-politic, comandat de reguli juridice, dar și de reguli de ordin religios, moral și politic.*

¹⁶ Drăganu, Tudor, *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Lumina Lex, 1998, Volumul 1, p. 151.

¹⁷ A se vedea și Diaconu, Nicoleta, Purdă, Nicolae, *op. cit.*, p. 21.